

Tyrimas

**„Aukštojo mokslo prieinamumo pokyčių įvertinimas”,
(vykdant projektą „Universitetinių studijų prieinamumo gerinimas
taikant naujausias informacines ir komunikacines priemones“)**

GAIRĖS – REKOMENDACIJOS

**Vilnius,
2008**

**Tyrimas „Aukštojo mokslo prieinamumo pokyčių įvertinimas” (vykdant projektą
„Universitetinių studijų prieinamumo gerinimas taikant naujausias informacines ir
komunikacines priemones“)**
GAIRĖS - REKOMENDACIJOS

Užsakovas: Mykolo Romerio universitetas

Atliko: dr. Dainius Žvirdauskas,

Tiesioginis mokymo tikslas, ypač aukštojoje mokykloje, – studento įgalinimas mokytis, tačiau ne mažiau svarbu yra tinkama mokymosi aplinka, forma, būdas. Intensyviai besivystančios informacinės komunikacinės technologijos suteikia kur kas daugiau galimybių mokytis, nesiejant šio proceso su konkrečia vieta, numatytu laiku ar kitais kriterijais. Studijų liberalizavimas šiais laikais yra neišvengiamai nulemtas pokyčių darbo rinkoje ir kintančių besimokančiųjų poreikių. Nors aukštasis mokslas turi senas tradicijas priartėti prie kaip galima didesnio kiekio besimokančiųjų ir sudaryti sąlygas mokytis jiems priimtiniu būdu – vakariniu ar neakivaizdiniu, visgi, šiuo metu tokia pasiūla nėra visiškai tenkinanti norinčiųjų studijuoti poreikius.

Kylant gyventojų išsilavinimo lygiui ir norint sudaryti lygias savišvietos bei lavinimosi galimybes visiems Lietuvos gyventojams, būtina intensyvinti informacinėmis technologijomis pagrįsto mokymosi diegimą, kuris neatsiejamas nuo informacinės visuomenės. Informacinių komunikacinių technologijų spartus tobulėjimas sąlygoja kiekvienam dirbančiajam poreikį naujų žinių, kurios įgalintų laiku ir efektyviai pasinaudoti naujomis galimybėmis. Tačiau tam, kaip teigia A. Targamadzė (2003, p. 32), dar būtina išspręsti įvairias problemas:

- 1) naujausių technologijų teikiamos galimybės pasiekiamos dar ne visiems šalies gyventojams. Šios galimybės skiriasi pagal visus socialinius demografinius rodiklius;
- 2) aktualu organizuoti ne tik įprastinių formų mokymą – pradinį, vidurinį, specialųjį, aukštąjį, bet ir tęstinį mokymą ir mokymąsi;
- 3) pradeda vyrauti su informacinėmis technologijomis susijusios profesijos, bet kitoms profesijoms informacinės galimybės nėra pakankamos;
- 4) trūksta papildomų investicijų ir organizacinių priemonių, kad galima būtų kuo plačiau taikyti informacines sistemas mokyklose, universitetuose ir kitose mokymo ir mokslo įstaigose.

Akivaizdu, kad informacinės technologijos didina galimybę šviestis ir mokytis, nes jomis gali naudotis ne tik nutolusių ir kaimo vietovių gyventojai, bet ir miesto, kurie neturi laiko lankyti įprastas mokymo sesijas, judėjimo negalę turintys asmenys bei visi tie, kurie pageidauja mokytis jiems patogiu laiku ir vietoje. Kitaip tariant, komunikacinės technologijos sujungia tradicinį

akivaizdinį ir nuotolinį švietimą. Taigi, aukštasis mokslas, diegdamas e-mokymąsi, organizuodamas nuotolines studijas, dar labiau priartėja prie kliento poreikių, tačiau, kaip visada, išlieka atviras klausimas ir diskusija apie poreikių tenkinimą ir kokybės ir prieinamumo santykį – jau kelis dešimtmečius pasaulyje diskutuojama apie masinį aukštąjį mokslą, apie visas socialines, ekonomines, psichologines aukštojo mokslo prieinamumo problemas

Nors nuotolinis mokymas Lietuvoje dar nėra labai paplitęs, tačiau svarbu tai, jog intensyviai besiplečianti infrastruktūra potencialiems vartotojams jau dabar siūlo naują ir perspektyvią mokymosi galimybę.

Mokymasis nuotoliniu būdu vyksta bent trimis ryškiais kryptimis: 1) studijos norimam išsilavinimui ar kvalifikacijai įgyti; 2) mokymasis profesinei veiklai reikalingų žinių ir įgūdžių; 3) bendrasis kultūrinis lavinimasis.

Remiantis atlikto tyrimo, kurio tikslas buvo įvertinti galimus aukštojo mokslo prieinamumo pokyčius, kai aukštoji mokykla studijų procese siekia kuo plačiau naudoti šiuolaikines informacines–komunikacines priemones, diegia nuotolines studijas ir liberalizuoja neakivaizdines studijas, rezultatais, galima teigti, kad aukštojo mokslo prieinamumo didinimas neatsiejamas nuo vienokių ar kitokių sprendimų bent trijuose lygmenyse: ***valstybės švietimo politikos, aukštosios mokyklos ir individo lygmenyse.***

Nors mokymasis nuotoliniu būdu tampa vienu iš labiausiai priimtinių mokymosi būdų, visgi nuotolinio švietimo plėtra nėra minima tarp bendrų strateginių švietimo politikos tikslų. Todėl, siekiant gerinti mokslo ir studijų prieinamumą, kelti bendrą šalies gyventojų žinių lygį, profesinę kvalifikaciją, būtina teikti daugiau dėmesio šiai švietimo sričiai ir ***parengti vieningai suprantamos nuotolinio mokymo ir mokymosi plėtros politikos strategiją.***

Parengti ir įteisinti atskiri nuotolinio mokymosi sistemos struktūrą ir jos veikimo principus aprašantys elementai, kurie minimi Lietuvos Respublikos švietimo ir Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymuose, tačiau nėra bendro, valstybės nuotolinio mokymosi sistemą ir studijų tvarką reglamentuojančio dokumento, todėl būtų tikslinga ***parengti nuotolinį mokymąsi reglamentuojantį įstatymą ar atskirą jam skirtą įstatymo dalį.***

Nuotolinis mokymasis nėra minimas tarp pagrindinių nuosekliųjų pirmosios pakopos studijų formų, todėl stokojant aiškiai apibrėžto reglamentavimo, nuotolinio mokymosi programos nėra įtraukiamos ir į studijų bei mokymo programų registro aukštojo mokslo universitetinių pirmosios pakopos ir antrosios pakopos bei vientisųjų studijų programų sąrašus.

Studijų kokybės vertinimo sistema neapima jokių specialių nuotolinių studijų vertinimo kriterijų, todėl būtina ***parengti bendrus nuotolinių studijų ir jų kokybės vertinimo tvarkos reikalavimus***, kurie galėtų būti pritaikomi ne tik išoriniam, bet ir vidiniam institucijos, fakulteto ar katedros teikiamų nuotolinių studijų vertinimui ir įsivertinimui.

Pokyčiai darbo rinkoje, migracijos ir imigracijos procesai, darbdavių poreikiai ir bendras gyventojų išsilavinimo lygis ypač ryškiai įtakoja kintančius ketinančių studijuoti poreikius. Kaip teigiama „Nuotolinių studijų kokybės vertinimo Lietuvos ir užsienio aukštosiose mokyklose ataskaitoje“ (2005), universitetai ir kolegijos siūlo apie 400 nuotolinio švietimo kursų ir modulių, skirtų neakivaizdinių studijų studentams arba dieninių studijų studentams kaip papildomą mokymosi medžiagą. Daugiausia nuotolinio mokymosi kursų parengta informatikos, ekonomikos ir medicinos mokslų srityje, tačiau būtina **plėsti nuotolinio švietimo studijų programų įvairovę, atsižvelgiant į pokyčius darbo rinkoje, atskirų specialistų poreikį įvairiose kitose srityse. Tikslinga būtų nuotolinėmis studijomis sudominti tuos asmenis, kurie kreipiasi į Darbo biržas, ieškodami darbo ar norėdami persikvalifikuoti. Tai dar labiau suvienodintų asmenų, gyvenančių atokesnėse vietose, galimybes persikvalifikuoti ar įgyti norimą išsilavinimą. Sprendžiant finansinių išteklių paskirstymo problemas ir didinant aukštojo mokslo prieinamumą, būtų galima sudaryti sąlygas ketinantiems studijuoti naudotis Darbo biržose esančia informacinių technologijų baze.**

Bendradarbiavimo vystymas tarp skirtingų tipų institucijų ne tik galėtų padėti spręsti vietos, techninės bazės problemas, bet ir finansinių išteklių optimalaus paskirstymo ar kur kas intensyvesnio atskirų nuotolinio mokymo ir mokymosi kursų (programų) kūrimo finansavimo problemas. Nuotolinių studijų plėtrą daugeliu atvejų finansuoti iš valstybės lėšų ir jas didinti, atsižvelgiant į modernizavimo poreikį. Be to, svarbu ieškoti alternatyvių finansavimo šaltinių, realizuojamų per specialias naujų mokymo technologijų plėtros programas ar projektus. Nuotoliniame mokyme išskiriamos dvi mokomųjų programų kryptys – mokomoji programa informacijos kaupikliuose ir mokomoji programa kompiuterių tinkluose, tačiau ne mažiau reikšminga išnaudoti interneto teikiamas galimybes. Informacija internete naudoja sudėtingas technologijas, kurioms priklauso garso ir vaizdo siužetai, tiesioginė TV, pokalbių, diskusijų svetainės, vaizdo konferencijos. Deja, visos šios priemonės nėra pakankamai išnaudojamos nuotolinio mokymo studijose, o tai riboja tiek informacijos sklaidos, tiek ir prieinamumo galimybes. Nors finansinių, o ir žmogiškųjų išteklių stoka labiausiai apriboja nuotolinio mokymo sistemų diegimą ir modernizavimą, visgi būtina **sudaryti sąlygas aukštosioms mokykloms technologiniu požiūriu naudoti daugialypes nuotolinio mokymo sistemas.**

Investicijos į studijų programų, modulių, kursų įvairovę, o tuo pačiu ir į studijų organizavimo modelių įvairovę galėtų pasiteisinti **sudarant sąlygas aukštosioms mokykloms nuotolinių studijų medžiagą naudoti ir tradicinėse studijose.** Toks mokomosios medžiagos pateikimo būdas ne tik padėtų sutaupyti dėstytojų ir studentų laiką, veiksmingai įtakotų jų apkrovimą, bet ir galėtų pasiteisinti finansiškai. Be to, tokiu būdu būtų galima spręsti ir žmoniškųjų išteklių stokos problemą bei prisitraukti vizituojančių dėstytojų, kurių vizitai galėtų atlikti tokias paskirtis: intensyvus mokymo medžiagos perteikimas, periodinės konsultacijos, metodinės pagalbos

teikimas studijų organizavimo klausimais, egzaminavimas, grįžtamojo ryšio medžiagos rinkimas ir pan.

Pasaulio ir Europos aukštojo mokslo praktikoje plačiausiai taikoma studijų kokybės vertinimo priemonė – modulių ir programų akreditavimas. Lietuvoje daugumoje aukštųjų mokyklų specialių nuotolinių studijų modulių akreditavimo procedūrų ir taisyklių nėra, *todėl Studijų kokybės vertinimo centras 2006 m. parengė nuotolinių studijų programų akreditavimo Lietuvos aukštosiose mokyklose procedūrų aprašą*, bet šis dokumentas kol kas yra tik projektinis ir dar neturi nutarimo ar įstatymo galios.

Pasaulio patirtis šioje srityje rodo, kad, akredituojant nuotolinio mokymosi modulius ir programas, privaloma naudotis išorinių ekspertų paslaugomis, o pačios procedūros galėtų būti sudarytos iš tokių elementų:

- mokymo programų peržiūra dalyvaujant išoriniams ekspertams,
- savianalizės dokumentų peržiūra,
- už kokybę atsakingos institucijos dalyvavimo,
- institucijos veiklos tikslų ar programos išorinės ekspertizės,
- ataskaitos paskelbimo.

Reikėtų paminėti, kad Lietuvoje jau dabar, siekiant kuo sklandesnių, aiškesnių ir objektyvesnių nuotolinių studijų vertinimo procedūrų, *parengtas metodinių nurodymų nuotolinių studijų kokybės vertintojams projektas*. Didelis dėmesys kreipiamas į nuotolinio mokymosi sistemos organizavimo, administravimo ir studentų paramos bei mokymosi kontrolės priemonių taikymą, užtikrinantį nuotolinio mokymo kokybę.

Studijų kokybę neabejotinai įtakojama ir dėstytojų pasirengimo, jų turimos kvalifikacijos bei kompetencijos. Tam, kad nuotolinių studijų vadyba būtų sėkminga, turi būti numatytos *visų nuotolinio mokymosi sistemos dalyvių (studentų, kuratorių ir kitų asmenų) pareigas, atsakomybę ir atsiskaitomybę apibrėžiančios rašytinės sutartys, kvalifikacijos ir patirties reikalavimų specifikacijos, formalūs jų priėmimo ir patvirtinimo procedūrų nuostatai ir, žinoma, organizuojamas ir finansuojamas nuotolines studijas diegiančių dėstytojų tikslinis kvalifikacijos tobulinimas, pagal galimybes net ir turint omenyje stažuotes užsienyje*.

Mokymo personalas turi būti pakankamai kvalifikuotas ir patyręs, todėl reikšminga, kad turimos kompetencijos būtų patvirtintos jų aktyviu dalyvavimu mokslinėje, pedagoginėje, konsultacinėje ir profesinėje veikloje. Svarbu *patvirtinti kompetencijas, reikalingas nuotolinių studijų personalui (administratoriams, IKT specialistams, kuratoriams, dėstytojams)*, nes būtent šių darbuotojų atsakomybė, gebėjimai, žinios yra vieni reikšmingiausių veiksnių, įtakančių nuotolinių studijų kokybę, patrauklumą visuomenėje. Turi būti numatytos veiksmingos vidinės personalo įvertinimo procedūros, patikrinant jo profesionalumą. Rekomenduojama *parengti*

dėstytojų ir kitų nuotolinių studijų specialistų kompetencijų vertinimo metodiką, numatyti vertinimo procedūras.

Nepaisant to, kad nuotolinės studijos Lietuvoje neturi ilgalaikių tradicijų, visgi per dešimtmetį susiformavusi tam tikra geroji praktinė patirtis, kuri atitinka ne tik bendrą kultūrinį, ekonominį, politinį kontekstą, bet ir iš dalies klientų poreikius. ***Būtų tikslinga finansuoti metodinių rekomendacijų ar „Gerosios praktikos vadovų“ leidybą*** arba sudaryti sąlygas gerąją patirtį pateikti virtualioje mokymosi aplinkoje. Įgyvendinat gerosios praktikos sklaidą, ypač svarbu tai atlikti įmanomai greitai ir efektyviai, nes informacinių technologijų kaita, modernizavimas vyksta pakankamai sparčiai. Neretai Lietuvoje parengiamos vienos ar kitos srities išties puikios gerosios patirties praktinės rekomendacijos, tačiau kol įvyksta sklaida - jos jau pasensta. Įvertinant ir tai, kad specialistų, organizuojančių nuotolines studijas ratas nėra didelis, dažnai jie yra atskirų, tarpusavyje konkuruojančių institucijų struktūrinių padalinių darbuotojai ir ne visuomet turi galimybes įgyvendinti savo gerosios patirties sklaidą. Todėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo kultūros skatinimas ir neformalaus nuotolinių studijų tinklo ekspertų formalizavimas būtų svarbūs uždaviniai.

Nuotolinės studijos ir jų realizavimui įdiegta informacinė komunikacinė bazė galėtų būti išnaudojama maksimaliai, neapsiribojant vien studijomis, perkvalifikavimu ar neformaliojo švietimo vystymu, bet ir ***išnaudojant nuotolinio mokymosi teikiamas galimybes ne tik formalių, bet ir neformalių studijų, kvalifikacijos tobulinimo organizavimui ir įgyvendinimui.***

Išplėtojus informacinę komunikacinę bazę, parengus dėstytojus, ***galėtų būti sukurta moderni integruota nuotolinio švietimo sistema, apimanti visų nuotoliniu būdu teikiamų visų lygmenų studijų programas.***

Potencialių besimokančiųjų poreikiai yra vienas esminių elementų, planuojant nuotolinio mokymo sritis, modulius, apimtį ir kitus organizavimo segmentus, todėl reikėtų nuolat ***atlikti tyrimus, nukreiptus į ketinančių studijuoti poreikius ir lūkesčius, studentų mokymosi būdus, technologinį kontekstą ir informacijos priemonių derinių veiksmingumą. Tam būtina nustatyti besimokančiųjų mokymąsi įtakojančius veiksnius: motyvaciją, mokymosi būdą, informacinių technologijų panaudojimo galimybes mokymosi procese. Svarbu atsižvelgti į tai, kad nuotolinio mokymo kursas turi būti konkurencingas, reikalingas besimokančiajam, o tam būtina nustatyti kokią informaciją reikia sukaupti iš potencialių studijų vartotojų.***

Nuotolinės studijos yra neatsiejamos nuo neformaliojo gyventojų švietimo, todėl rekomenduojama ***plėtoti neformalųjį gyventojų švietimą, pasitelkus informacijos laikmenas, radiją ir televiziją.*** Nuotolinis švietimas turėtų būti ne pelno siekianti veikla.

Aukštojo mokslo institucijų, teikiančių nuotolines studijas ir siekiančių užtikrinti jų kokybę, lygmenyje rekomenduojama parengti nuotolinių studijų organizavimo strategiją, kuri būtų

integralia bendrosios institucijos strategijos dalimi.

Nuotolinėse studijose ribojamas tiesioginio kontakto su dėstytojais laikas, todėl nuotolinio mokymo programų kokybę lemia studentų ugdymui ir jų paramai naudojamos priemonės, todėl svarbu ***daugiau dėmesio skirti naujų nuotolinio mokymosi pedagoginių modelių kūrimui ir taikymui.***

Nuotolinio mokymo patrauklumą sąlygoja materialinė bazė, pasiūlos įvairovė, todėl, ***atsižvelgiant į materialinę bazę ir pedagoginių darbuotojų kompetenciją, didinti nuotolinių studijų patrauklumą ir priimtinumą potencialiems studentams.*** Tam būtina ***parengti ir viešai pristatyti visuomenės informavimo apie nuotolines studijas tvarką, technologiniu požiūriu naudoti daugialypes nuotolinio mokymo sistemas, o nuotolinių studijų studentams užtikrinti galimybę pasiekti kuo įvairesnius mokymosi šaltinius, atlikti tyrimus ar laboratorinius darbus.***

Studijų kokybei užtikrinti, veiklos efektyvumo ir atsakomybės įsivertinimui svarbu ***parengti nuotolinių studijų modulių atestavimo tvarką, kurioje būtų aiškiai reglamentuota modulio apimtis, trukmė, priemonės, vertinimas, grįžtamoji informacija.*** Svarbu numatyti priemones, kurios leistų įsitikinti, kad tiksliai laikomasi su mokymo programa ir jos rezultatais susijusių akademinų standartų, reikalavimus programos ir visų jos modulių sėkmingo vykdymo prielaidoms.

Nuotolinių studijų ***kokybės užtikrinimo vertinimą tikslinga atlikti remiantis nuotolinių studijų tyrimų rezultatais, o kokybės kontrolės procesų įdiegimo planus rengti ir įgyvendinti visuose pagrindiniuose mokymo programos ir jos modulių teikimo procesuose.***

Atsižvelgiant į kokybinius ir kiekybinius tyrimo „Aukštojo mokslo prieinamumo pokyčių įvertinimas“ rezultatus, galime teigti, jog išsiskiria ***trys pagrindinės nuotolinių studijų organizavimo problemos: netobulas mokymosi medžiagos pateikimas, per maža programų ir atskirų dalykų pasiūla bei per mažas nuotolinių studijų populiarinimas Lietuvoje.*** Todėl siekiant tobulinti mokymosi medžiagos pateikimą, būtina tobulinti universitetų dėstytojų ir personalo, atsakingo už nuotolinių studijų organizavimą, informacines komunikacines kompetencijas. Nuotolinių studijų programų pasiūla turėtų būti didinama kryptingai, atsižvelgiant į potencialių studentų ar klausytojų poreikius. Daugelis potencialių studentų tiesiog nežino, kad toks mokymosi būdas tiesiog įmanomas ir kokie turėtų būti realūs žingsniai siekiant studijuoti nuotoliniu būdu. Nors „Lietuvos virtualaus universiteto“ kūrimo strategijoje ir jai skirtoje vyriausybiniame programoje yra numatyti svarbiausi nuotolinių studijų prioritetai, visgi iš šio tyrimo rezultatų matyti, kad nuotolines studijas būtina populiarinti visais įmanomais būdais, pasitelkiant informacines komunikacines priemones, spaudą, televiziją, ir kt.

Apibendrinat šio tyrimo ekspertinio interviu rezultatus galime teigti, kad nuotolinės studijos yra patrauklus studijų būdas, leidžiantis studentui mokytis kada nori ir kur nori, tuo pačiu neatsitraukus nuo pagrindinės darbinės veiklos. Šis būdas ypač svarbus specialiųjų poreikių

asmenims. Lietuvoje pakankamai neblogai išvystyta nuotolinio mokymosi infrastruktūra. **Pagrindiniai nuotolinių studijų barjerai ir trūkumai yra šie:** *institucinis nenoras bendradarbiauti tarp atskirų institucijų, kokybiškos mokymosi medžiagos problema, nepakankama studentų ir dėstytojų informacinė komunikacinė kompetencija, situacinis barjeras - mažos valstybės teritorijos specifika, ir dispozicinis barjeras yra tas, kad Lietuvos gyventojų nuostatos į nuotolini mokymąsi vis dar pakankamai rezervuotos.* Siekiant tobulinti nuotolines studijas būtina kelti dėstytojų ir studentų informacinę kompiuterinę kompetenciją, tobulinti atskirų nuotolinių kursų, modulių parengimą, nuotolines studijas valstybiniu lygmeniu būtina galutiniai įteisinti ne kaip būdą, bet kaip formą, taip pat ieškoti būdų kaip galėtų būti skatinamas tarpuniversitetinis, tarpinstitucinis bendradarbiavimas realizuojant virtualaus universiteto viziją.

Šiame tyrime grupinio interviu metodo pagalba buvo apklausti nuotoliniu būdu studijuojantys klausytojai, kurie buvo priimti studijuoti pagal projektą „Universitetinių studijų prieinamumo gerinimas taikant naujausias informacines ir komunikacines priemones“.

Nuotoliniu būdu besimokantys klausytojai yra labai patenkinti šiomis studijomis ir pasisakė už tai, jog tokios studijos yra naudingos ir perspektyvios. Šios studijos kai kurioms klausytojoms, gyvenančioms toliau ir auginančioms vaikus, yra vienintelė galimybė studijuoti ir tobulinti kvalifikaciją. Kiti nuotoliniu būdu besimokantys klausytojai šį studijavimo būdą įvardino kaip puikų šansą išbandyti savo galimybes.

Apžvelgiant į nuotoliniu būdu besimokančių klausytojų nuomonę matyti, jog jie pageidautų, kad nuotolinės studijos vyktų ir toliau. Dalies klausytojų manymu, dieninėse studijose studentai išmoksta geriau, tačiau jie neturėtų galimybės jose studijuoti. Kiti klausytojai mano, jog geriau mokytis nuotolinėse studijose, nes galima žymiai patogiau gauti norimą informaciją ir atsakymus į pageidaujamus klausimus. Šios studijos patogios dar ir tuo, kad studentas mokosi savarankiškai, planuoja savo laiką, atsikaitymų laiką ir t.t. Klausytojų nuomone, dėstytojai studentų darbus vertino pakankamai objektyviai, atsižvelgdami į esamą situaciją ir studentų galimybes.

Apibendrinant nuotolinėse studijose studijuojančių klausytojų nuomonės galime teigti, jog jie yra patenkinti šiomis studijomis, nes įgijo daug naujų kompetencijų, kurias galės pritaikyti savo darbinėje veikloje. Šis studijų būdas jiems buvo patogi ir bene vienintelė galimybė studijuoti ir tobulinti kvalifikaciją. Klausytojai pozityviai vertino dėstytojų ir organizatorių pagalbą, studijų medžiagos parengimo kokybę ir patį studijų organizavimą.

Tyrime buvo **nustatyti ir kiti nuotolinių studijų organizavimo ypatumai.** *Tipinis nuotolinių studijų studentas ar klausytojas* yra vyresnio (20 – 39) metų amžiaus ir solidesnę darbo patirtį turintis asmuo. Nuotoliniu būdu dažniau mokosi šeimas sukūrę ir vaikų turintys asmenys, dažniausiai dirbantys paslaugų sferoje ir gaunantys didesnes mėnesines pajamas nei studentai, studijuojantys nuosekliose studijose. Didžioji dalis būsimų potencialių studentų ar klausytojų -

bendrojo lavinimo mokyklų mokinių - planuoja mokytis viena ar kita forma, didžioji jų dalis jau žino kur mokysis, daugiau nei pusė potencialių studentų ar klausytojų nieko nėra girdėję apie studijas nuotoliniu būdu ir tik trečdalis iš jų galbūt norėtų studijuoti šia forma. Pagrindiniais studijų nuotoliniu būdu privalumais mokinių laikoma galimybė derinti darbą ir studijas, bei galimybė rinktis norimą studijų laiką ir vietą. Didesnė dalis nuosekliųjų studijų studentų yra girdėję apie nuotolinio mokymosi būdą ir norėtų pamėginti studijuoti šiuo būdu. Šiems respondentams pagrindiniai nuotolinio mokymosi privalumai, lyginat su nuosekliosiomis studijomis, yra galimybė derinti darbą ir studijas, bei pasirinkti pageidaujama studijų laiką, vietą ir tempą. Nuosekliųjų studijų studentai mano, kad nuotolinių studijų kaina yra normali, tačiau nuotoliniu būdu studijuojantys studentai įvardino tai, kad ta kaina jiems yra per didelė. Nuotoliniu būdu studijuojantys studentai pačia optimaliausia kaina už studijas laiko nuo 500 iki 1500 litų per metus. Ekspertų nuomone, nuotolinės studijos yra patrauklus studijų būdas, leidžiantis studentui mokytis kada nori ir kur nori, tuo pačiu neatsitraukus nuo pagrindinės darbinės veiklos. Šis būdas ypač svarbus specialiųjų poreikių asmenims. Atskirų ekspertų manymu, Lietuvoje nuotolinio mokymosi infrastruktūra išvystyta pakankamai gerai.

Analizuojant šiame tyrime išskirtus **įvairius barjerus** matyti, kad ryškiai išreikštų tiek *akademinių*, tiek *suderinamumo* barjerų tarp tyrimą užsakiusios ir kitų organizacijų nėra. Išryškėja nežymios mokymosi turinio parengimo, studijų organizavimo problemos. Tyrimą užsakiusios organizacijos, labiau nei kitų tyrime dalyvavusių organizacijų respondentų nuomonėse, pakankamai ryškios *pozityvios nuotolinių studijų vertinimo nuomonės*. Vertinant Lietuvos situaciją bendrai, **pagrindiniai nuotolinių studijų barjerai ir trūkumai yra šie: tarpinstitucinis nenoras bendradarbiauti, kokybiškos mokymosi medžiagos parengimo problema, nepakankama studentų ir dėstytojų informacinė komunikacinė kompetencija.**

Mokslininkų bendradarbiavimo, nukreipto į mokslinių tyrimų organizavimą bei rezultatų diegimą, nuotolinio mokymo srityje *skatinimas galėtų būti ne tik galimybė įgyti naujų kompetencijų, tobulinti kvalifikaciją, bet ir dalintis gerąja patirtimi, keistis mokymo priemonėmis ar studentų žinių, gebėjimų vertinimo mechanizmais.*

Nuotolinio mokymo sėkmė – tai ne tik aukšta akademinė kokybė, besimokančiųjų kiekis, bet ir sukaupta geroji patirtis, pagalbos teikimas tiems, kurie dar tik planuoja imtis šio tipo kursų realizavimo. Nuotolinis švietimas – naujų pedagoginių sprendimų ir technologijų panaudojimo sritis, kur nemaža erdvės lieka tiek edukaciniams, tiek ir technologiniams bandymams, modelių sistemų veiksmingumo įvertinimui, todėl būtų prasminga *parengti dalinimosi gerąja patirtimi sistemą ir užtikrinti gerosios patirties sklaidą, plėtoti infrastruktūrą, kuri būtų pritaikyta nuotolinių studijų organizavimui, neužmirštant ir e-mokymosi, kaip vieno iš esminių nuotolinio mokymo ir mokymosi komponentų, stiprinimo.*

Veiksmingos studentų žinių vertinimo sistemos parinkimas yra vienas sudėtingiausių nuotolinio mokymosi organizavimo uždavinių. Nuotolines studijas įgyvendinančiai institucijai siekiant viešumo, objektyvumo ir grįžtamojo rezultato užtikrinimo, rekomenduojama *parengti nuotolinių studijų studentų žinių ir gebėjimų vertinimo sistemos kokybės tikrinimo metodiką ir numatyti vertinimo procedūras*, kurios galėtų apimti kaupiamąjį vertinimą ir jo sąsają su studento pasiekimais, rezultatais; vertinimo procesų kontrolę, grįžtamojo ryšio panaudojimo rezultatus ir struktūrinį įvertinimą, kaip nuotolinio mokymosi programos parengimo sudedamąją dalį.

Nuotolinio mokymo kurso parengimo tradicijos kiekvienoje aukštojoje mokykloje gali būti skirtingos, nors dažnai tai daro specialistų grupė arba toje srityje **kompetentingi dėstytojai**. Visgi kiekviename nuotolinių studijų etape būtina savianalizė ar kitas vertinimo būdas, užtikrinantis studijų kokybę. Todėl tikslinga *parengti mokymosi medžiagos kokybės vertinimo metodiką įvairiems nuotolinių studijų modulių teikimo būdams bei parengti nuotolinių studijų organizavimo kokybės vertinimo metodiką bei procedūras*.

Studijų veiksmingumą įtakoja **paramos studentams kokybė** ir su ja **susiję vadybiniai sprendimai**, todėl tokio tipo paslaugas teikiančiai institucijai būtų tikslinga *sukurti studentų paramos sistemą, orientuotą į komunikavimo priemonių pasirinkimą, bibliotekos prieinamumą, informacijos teikimą ir mokymosi priemonių pasirinkimo įvairovę. Svarbu numatyti galimybę greitai gauti atsakymus į iškilusius klausimus, greitai gauti savikontrolės klausimų, užduočių atlikimo ir egzamino įvertinimus, galimybę naudotis papildomomis priemonėmis, akademinę ir socialinę paramą; turi būti sudaryta galimybė studentams įvertinti savo žinių lygį bet kuriuo metu; numatytos priemonės egzaminų neišlaikiusiems studentams gauti specialią pagalbą ir konsultaciją*.

Studijų patrauklumas sąlygojamas darnios veiklos, todėl rekomenduojama užtikrinti **pagalbinės, mokymo, metodinės medžiagos kokybę**, sudarant prielaidas veikti pagalbinei techninei grupei, o į tęstinio mokymosi programas įtraukti mokėjimą naudotis informacijos priemonėmis, informacinių ir komunikacinių technologijų įvaldymą bei naudojimąsi jų galimybėmis.

Nuotolinis mokymas reikalauja mokymosi vaidmenų kaitos, kai visi mokymosi procese dalyvaujantys veikėjai – **studentai, dėstytojai, kuratoriai, studijų administratoriai, kursų autoriai ir kt.** - keičia savo vaidmenis ir prisitaiko prie mokymosi sąlygų, kurias pasirenka vartotojas – besimokantysis, o tai reiškia, jog *būtina atsižvelgti į tai, kad nuotolinio mokymo paslaugų teikimas reikalauja: papildomų išteklių; švietimo organizacijų restruktūrizacijos; mokymo paslaugos kokybės sampratos pokyčių; naujų mokymosi proceso dalyvių atsakomybių ir vaidmenų suvokimo; rinkos poreikių tenkinimo kuriant naujas paslaugas*.

Atsižvelgiant į tai, kad nuotolinės studijos vis **dar nėra patraukliausia mokymosi forma**, būtina *sudaryti lygias galimybes visiems mokytis ir ypač reikšminga parengti lanksčią mokėjimo už*

studijas ir kreditavimo sistema, įtraukiant ir išorės partnerius ar suinteresuotus darbdavius.

Įvertinant Lietuvos universitetų **materialiųjų ir žmogiškųjų resursų galimybes**, visiškai nemokamas nuotolinis mokymasis sunkiai įgyvendinimas. Todėl nuotolinių studijų **marketingo politika**, studijų kaštai potencialiems studentams ar klausytojams, turėtų būti pateikiami ypač lanksčiai. Nuotolinių studijų marketingo politika turėtų būti *lanksti, numatanti įvairias studijavimo galimybes, priklausomai nuo nuotolinio mokymosi paslaugas teikiančios organizacijos veiklos specifikos ir potencialių studentų - klausytojų, socialinių, demografinių, finansinių, mokymosi poreikių ir galimybių.*

Nuotolinėms studijoms parengti ir vykdyti iš pradžių skiriama daugiau finansinių išteklių negu tradicinėms studijoms. Toliau vieno studento ruošimo kaina priklauso nuo mastelio efekto. Jeigu studentų skaičius viršija tam tikrą kritinę ribą, tai studentų ruošimas nuotoliniu būdu kainuoja pigiau, nei tradiciniu būdu. Ir priešingai. Būtent tokia koncepcija remiantis būtų tikslinga įsivertinti **finansinį studijų našumą ir planuoti tolesnį marketingo politikos tobulinimą.**

Finansinis pranašumas pasireiškia tuomet, kai įvertinama tai, kad nuotolinių studijų metu mažinamas tiesioginės dėstytojų pedagoginės veiklos krūvis (palyginus su tradicinių studijų sistema), vienu metu didinant krūvius mokomajai medžiagai rengti.

Pedagoginiam personalui ypač aktualiomis tampa įvairių artimų sričių žinios, todėl *profesinio tobulėjimo priemonėse didesnę dėmesį kreipti į pedagogiką, ekonomiką, technologijas, studijų organizavimo formas, veiklos kultūrą, dalyvavimą jų srities organizacijų veikloje, geriausios patirties praktikos taikymui.*

Aukštosios mokyklos vis dar nepakankamai aktyviai dalyvauja įvairių programų, projektų veikloje, todėl **svarbu ir finansiškai efektyvu** *projektinę veiklą vertinti kaip realią paramą pagrindinių funkcijų vykdymui.*

Studijų ir įgytų žinių, gebėjimų kokybė didele dalimi priklauso ir nuo paties **individo** nuostatų, poreikių, galimybių, atsakomybės, todėl *individo lygmenyje* rekomenduojama *tobulinti informacinę-komunikacinę kompetenciją ir įgūdžius dirbant, mokantis virtualiose aplinkose; išnaudoti nuotolinio mokymosi teikiamas galimybes naujų žinių ir įgūdžių įgijimui, kompetencijų tobulinimui ar persikvalifikavimui; kritiškai vertinti savo veiklą ir ugdytis sąžiningumą, reiklumą, didelę asmeninę discipliną.* Individo lygmuo šiuo atveju yra studento/klausytojo, dėstytojo, nuotolinių studijų organizatorių ir administratorių lygmuo.